

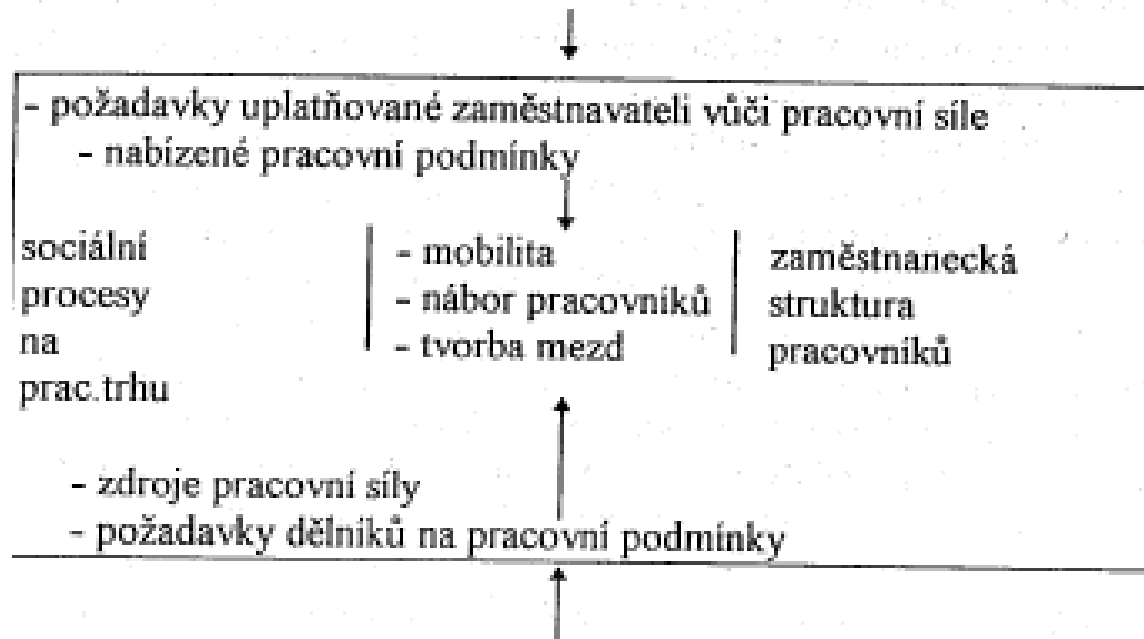
Segmentace pracovního trhu – dlouhodobá nezaměstnanost

22.10.2012

Segmentace trhu práce

obr. 4 - procesy segmentace na pracovním trhu

poptávka po práci rozložená podle sektorů, profesních kategorií a kvalifikace

nabídka práce rozložená podle pohlaví, věku, kvalifikace, sociální příslušnosti atp.

Segmentace pracovníků

Teorie duálního trhu

- Primární x sekundární trh práce
- Formální x Neformální
- Interní x Externí
- Insider – outsider theory

schéma 1 : dualita pracovního trhu

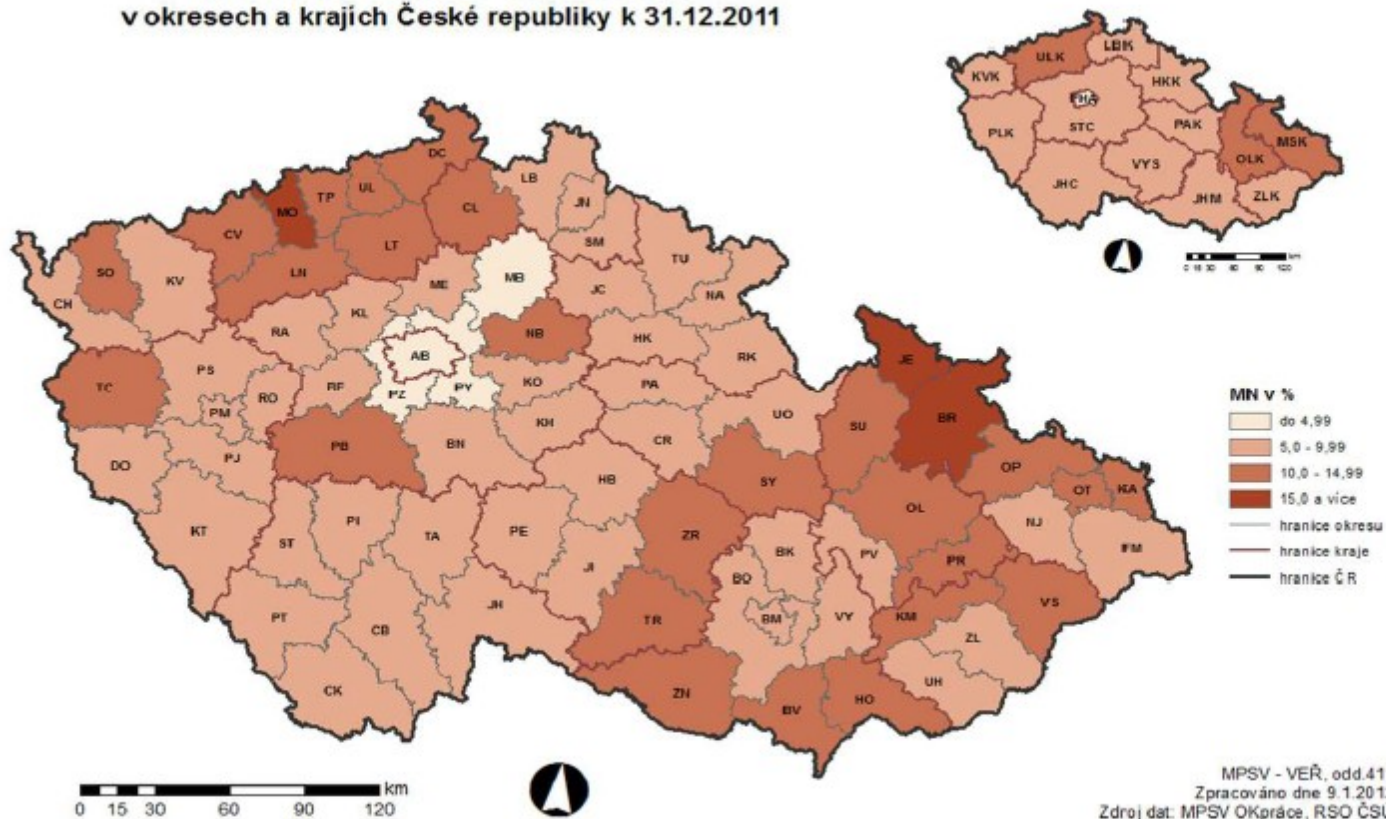
<u>segment pracovního trhu</u>	primární	sekundární
<u>typy zaměstnanců</u>	kvalifikováni	nekvalifikováni
<u>typy nezaměstnanosti</u>	frikční, cyklická	strukturální
<u>trvání nezaměstnanosti</u>	krátkodobé	dlouhodobé
<u>orientace politiky zaměstnanosti a pracovního trhu</u>	tržní makroeko- nomická orientace na růst a pracovní místa	selektivní orientace na pracovní sílu
<u>zaměření politiky pracovního trhu</u>	pasivní: kompen- zace příjmu	aktivní: tvorba pracovních míst a integrace nezaměstnaných

Regionální rozdíly

- Rozdíly v míře nezaměstnanosti
- Odlišná struktura nezaměstnaných

MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI

v okresech a krajích České republiky k 31.12.2011

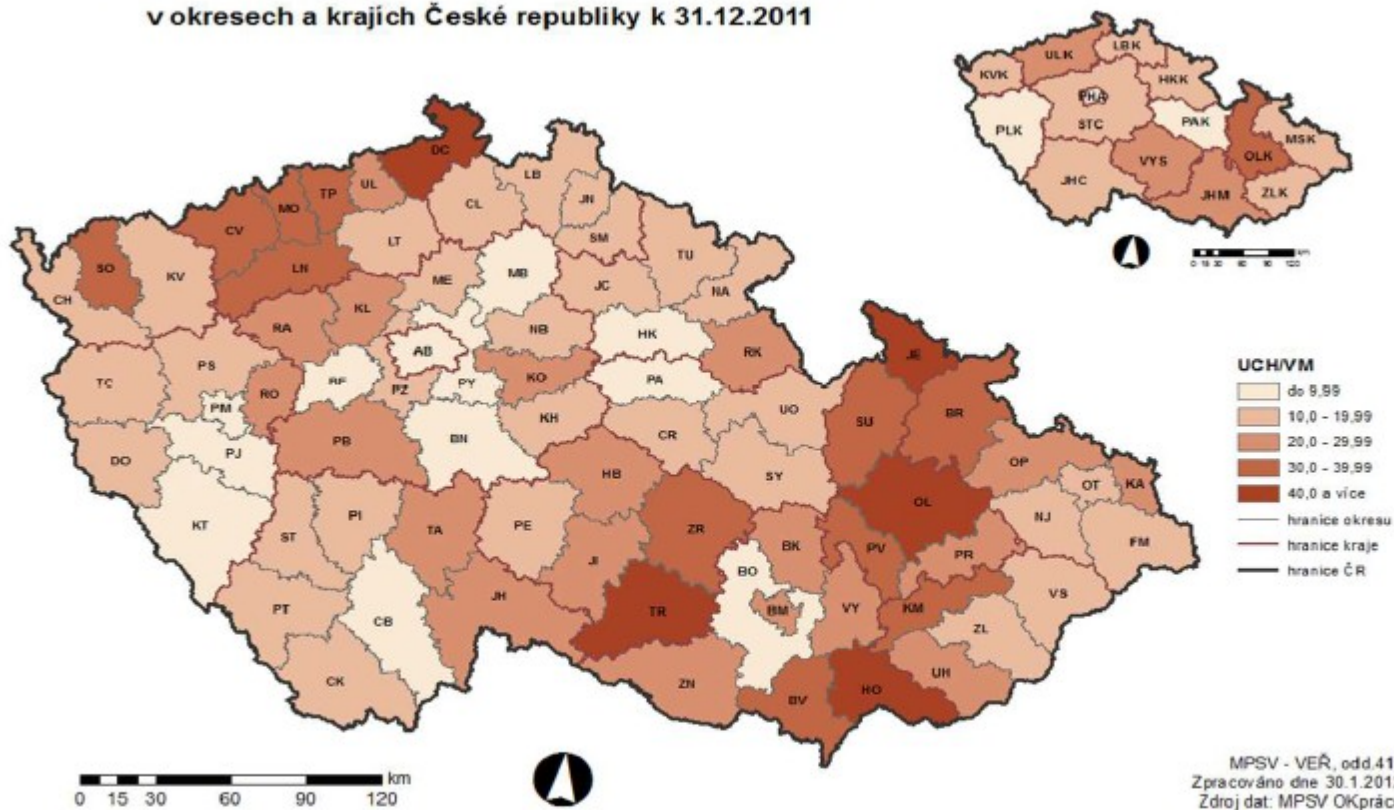

Míra nezaměstnanosti podle krajů ČR v letech 2004 - 2011

kraje, ČR	Míra nezaměstnanosti k 31. 12. (v %)							
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Hl. m. Praha	3,6	3,2	2,7	2,2	2,1	3,7	4,1	3,9
Středočeský kraj	6,8	6,3	5,3	4,2	4,5	7,0	7,7	7,1
Jihočeský kraj	6,6	6,7	5,7	4,5	4,8	7,8	8,5	7,5
Plzeňský kraj	6,7	6,4	5,6	4,4	5,0	8,2	8,2	7,0
Karlovarský kraj	10,7	10,3	9,2	7,3	7,6	11,1	11,4	9,8
Ústecký kraj	15,8	15,4	13,8	11,0	10,3	13,6	13,9	12,9
Liberecký kraj	8,2	7,7	7,0	6,1	7,0	11,2	10,5	9,5
Královéhradecký kraj	7,7	7,3	6,3	4,7	4,8	8,0	8,4	7,5
Pardubický kraj	8,9	8,3	6,9	5,4	6,0	9,6	9,9	8,4
Kraj Vysočina	8,8	8,2	7,1	5,6	6,3	10,3	10,7	9,4
Jihomoravský kraj	10,7	10,2	8,8	6,9	6,8	10,6	10,9	9,8
Olomoucký kraj	11,7	10,6	9,0	6,7	6,9	12,2	12,5	11,4
Zlínský kraj	9,5	9,3	7,8	6,0	6,1	10,8	10,7	9,4
Moravskoslezský kraj	15,7	14,2	12,6	9,6	8,5	12,1	12,4	11,2
Celkem ČR	9,5	8,9	7,7	6,0	6,0	9,2	9,6	8,6

POČET UHAZEČŮ NA 1 VOLNÉ PRACOVNÍ MÍSTO

v okresech a krajích České republiky k 31.12.2011

SPECIFICKÉ MÍRY NEZAMĚSTNANOSTI

MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI v %	k 31.12. 2010			k 31.12. 2011		
	celkem	ženy	muži	celkem	ženy	muži
Míra registrované nezaměstnanosti	9,6	10,7	8,8	8,6	9,8	7,7
Míra nezaměstnanosti podle věku						
15-19	45,8	51,8	41,9	49,6	55,7	45,5
20-24	18,6	19,3	18,1	19,5	21,6	18,1
25-29	10,0	11,1	9,2	9,2	10,6	8,3
30-34	8,6	11,6	6,8	7,8	10,5	6,1
35-39	8,0	10,0	6,3	7,2	9,3	5,6
40-44	8,0	9,2	7,0	7,2	8,5	6,0
45-49	8,5	9,1	8,0	7,7	8,5	6,9
50-54	10,3	10,8	9,8	9,3	10,0	8,6
55-59	11,9	11,7	12,1	10,3	9,5	10,8
nad 60	5,3	1,3	7,2	3,4	1,3	4,5
<i>do 25</i>	21,9	23,1	21,1	23,0	25,6	21,3
<i>nad 50</i>	10,0	9,8	10,1	8,6	8,5	8,6
Míra nezaměstnanosti podle nejvyššího dosaženého vzdělání						
základní vzdělání	37,5	34,2	41,7	37,8	34,7	41,6
střední bez maturity	11,5	14,0	10,3	10,2	12,7	8,9
střední s maturitou	6,5	7,2	5,7	6,0	6,9	5,1
vysokoškolské	2,9	3,3	2,7	2,7	3,1	2,4

**Počet evidovaných nezaměstnaných, míry nezaměstnanosti a volných pracovních míst
ke konci sledovaného měsíce**

		měrná jednotka	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec
2009	nezaměstnanost	tis. osob	398,1	428,8	448,9	456,7	457,6	463,6	485,3	493,8	500,8	498,8	508,9	539,1
	míra nezam.	%	6,8	7,4	7,7	7,9	7,9	8,0	8,4	8,5	8,6	8,5	8,6	9,2
	volná místa	tis. míst	68,5	64,9	55,4	50,5	48,3	43,4	41,8	41,3	38,8	35,8	32,9	30,9
2010	nezaměstnanost	tis. osob	574,2	583,1	572,8	540,1	514,8	500,5	505,3	501,5	500,5	495,2	506,6	561,6
	míra nezam.	%	9,8	9,9	9,7	9,2	8,7	8,5	8,7	8,6	8,5	8,5	8,6	9,6
	volná místa	tis. míst	31,6	32,1	33,1	32,9	33,1	32,9	33,5	36,6	35,1	33,7	32,3	30,8
2011	nezaměstnanost	tis. osob	571,9	566,9	547,8	513,8	490,0	478,8	485,6	481,5	475,1	470,6	476,4	508,5
	míra nezam.	%	9,7	9,6	9,2	8,6	8,2	8,1	8,2	8,2	8,0	7,9	8,0	8,6
	volná místa	tis. míst	31,4	32,2	33,9	36,1	37,6	38,4	38,9	40,8	39,8	38,7	36,8	35,8

Struktura nezaměstnanosti v roce 2011 – prosinec - 8,6%

- Nezaměstnaní starší 50 let 26 %
 - Do 20 let 4,5 %
 - Do 25 let 18,1 %
 - Vyučení 39,6% (41,4 %)
 - Bez vzdělání 26,9 % (25,8%)
 - Nad 5 měsíců 55,5 %
 - Nad 6 měsíců 52 %
 - Nad 12 měsíců 36,2 %
 - Ženy 49,6 % - více postiženy dlouhodobou U (déle jak 6 m – 56%, déle jak 12 m – 39,6%)
 - OZP 12,4 %
-

Segregace a diskriminace postižených osob

- Nahromadění sociálního rizika na trhu práce – riziko propouštění, riziko delší délky nezaměstnanosti
- Fixní neměnné charakteristiky – podle věku, pohlaví, rasy, apod.
- Diferenciace profesních kategorií

Strategie marginalizovaných osob

- Snaha proniknout na primární trh, nebo přijetí pozice na sekundárním trhu, popř. na neformálním v kombinaci se sociálními dávkami
- Strategie směřující mimo trh práce – klient sociálního státu, strategie jiných aktivit (bezdomovectví, šedá ekonomika..)

Dlouhodobě nezaměstnaní

- Způsoby měření dlouhodobé nezaměstnanosti (podíl, míra, ČSÚ, MPSV)
- Pokles počtu dlouhodobě nezaměstnaných
- Podíl stále vysoký...
- Důvody poklesu: realizace projektů ESF, odchod do důchodu, opatření (pomoc v hmotné nouzi, životní existenční minimum), zpřísnění podmínek pro evidenci
- **Nyní nárůst!**

Dlouhodobá nezaměstnanost

- Ztráta pracovního místa na období přesahující určitou časovou hranici – delší jak 12 měsíců (dle metodiky ILO)
- Nebo podle přechodu z podpory v nezaměstnanosti na dávky hmotné nouze (5 – 6 měsíců) – dle MPSV
- Přetrvávající U – delší jak 24 měsíců

Příčiny dlouhodobé nezaměstnanosti

- 30-tá léta 20. stol. – velká hospodářská krize
- 70-tá a 80-tá léta 20. stol. – hospodářská krize
- 90-tá léta 20. stol. – nástupnické státy bývalého východního bloku
- *Současnost ?*

Marienthal – klasická studie masové U

- **30-tá léta 20. stol. – rozsáhlá ilustrace důsledků dlouhodobé U:**
 - **Plíživá rezignace**
 - **Finanční úpadek**
 - **Změny osobnosti**
 - **Rodinné konflikty**
 - **Omezení sociálních kontaktů**

70. léta – fenomén nové U

- Přestává platit kauzalita mezi vývojem U a hospodářským cyklem
- U přetrvává i v dobách ekonomické expanze
= *růst na výdajové straně rozpočtu*
- První ropný šok – embargo na vývoz ropy kartelem OPEC
- Druhý ropný šok – iránská revoluce + válka s Irákem

90. léta – „*nezaměstnanost jako nový životní styl*“

- Preference života nezaměstnaných na sociálních dávkách před vstupem na trh práce a životem z vlastní práce
- Vysoký nárůst dlouhodobé a přetrvávající nezaměstnanosti

Masová U

- Zasahuje více než 10 – 20% ekonomicky aktivního obyvatelstva

Vývoj podílu dlouhodobé nezaměstnanosti na celkovém počtu nezaměstnaných a míry dlouhodobé a velmi dlouhodobé nezaměstnanosti v letech 1998–2006 (v %)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Podíl dlouhodobě nezaměstnaných na nezaměstnanosti	18,5	17,3	31,2	31,4	30,5	31,2	37,1	48,8	52,1	50,9	50,1	51,9	53,4	54,2	52,3
Míra nezaměstnanosti (15–64)	4,3	4,3	4,0	3,9	4,8	6,5	8,7	8,8	8,1	7,3	7,8	8,3	7,9	7,1	5,3
Míra dlouhodobé nezaměstnanosti	0,8	0,7	1,2	1,2	1,5	2,0	3,2	4,1	4,2	3,7	3,8	4,2	4,3	3,9	2,8
Míra velmi dlouhodobé nezaměstnanosti (delší než 2 roky)						0,8	1,4	2,1	2,5	2,3	2,3	2,6	2,7	2,3	1,8

Pramen: ČSÚ – VŠPS.

Kotýnková, 2009

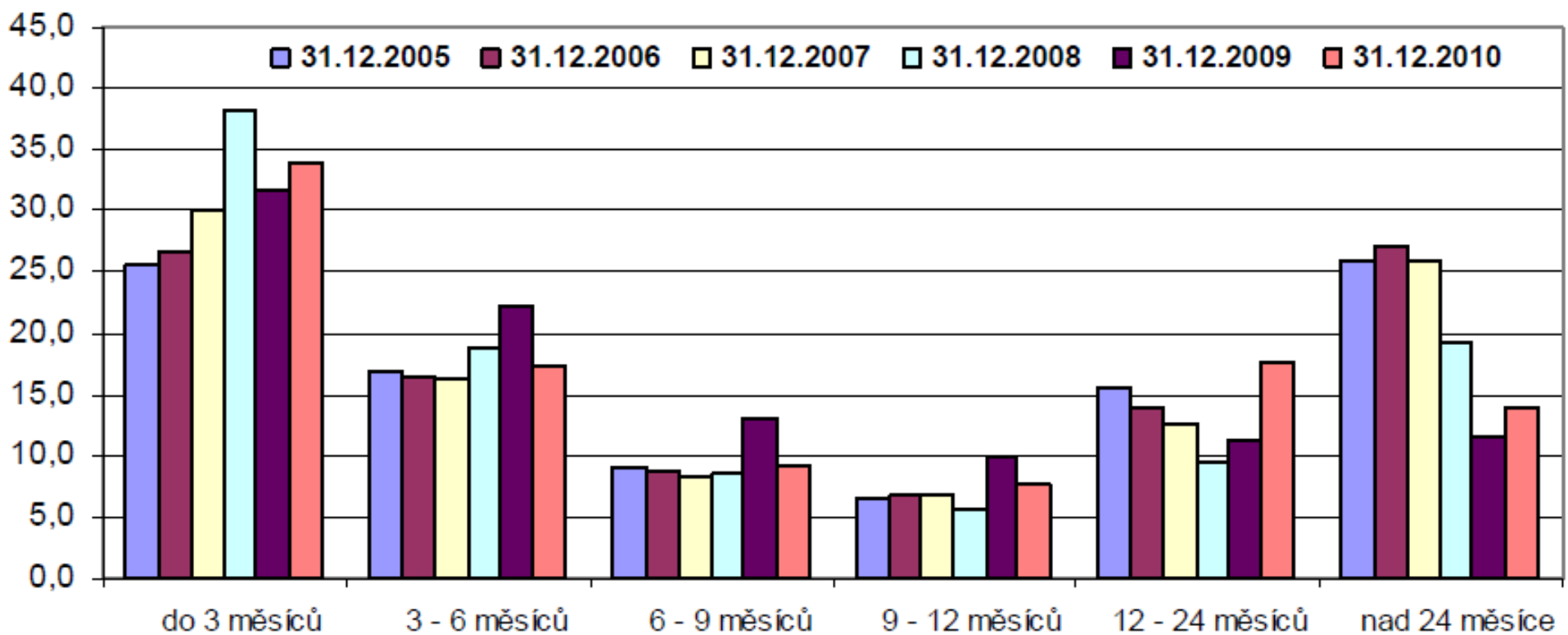
Problém dlouhodobé nezaměstnanosti

- Míra osob nezaměstnaných déle než 1 rok
– 3 % x EU 27 3,8 %
-

Podíl

- ČR 36,2 %
- Odlišnosti dle krajů (Ústecký kraj – 42,9%, Moravskoslezský 42,2%, Karlovarský kraj 39,7%,
- Nižší průměr jak celorepublikový: Olomoucký, Zlínský, Jihomoravský, Liberecký kraj
- Karviná 45 %, Ostrava 41 %.. Praha 11 %)

Podíl uchazečů o zaměstnání podle délky nezaměstnanosti v letech 2005 - 2010

Analýza 2010, MPSV

Deprivace ze ztráty zaměstnání

- Cíle, Status, Sociální kontakty, Strukturu našeho života, času
- Vzdělání – příprava na zaměstnání, Volný čas – regenerace pro další práci v zaměstnání

Freud (1963)

„práce je pouto, které nás váže k realitě. Jestliže nemáme povinnost ráno vstát a jít do práce, pak se ocitáme v nebezpečí, že nás ovládnou fantazie a emoce“.

Robertson (1987)

„i když bezprostředním efektem nezaměstnanosti je pokles příjmů, je pro nezaměstnaného nejbolestivější ztráta vlastní ceny v očích okolí“. (sociální smrt)

Náklady nezaměstnanosti – individuální

- Životní úroveň
- Absolutní deprivace (existenční ohrožení) a relativní deprivace (psychické strádání způsobené vyloučením z konzumu)

Paní Eliška (38 let, vyučená kadeřnice, ZPS – omezení práce ve stoje): *„Mám tři děti. Jsem rozvedená, a tak se mám co ohánět, abychom to všechno finančně zvládli. Terezce jsem minulý týden koupila nové kalhoty a teď je na řadě Anička. Na oblečení dětí dbám, aby si ve škole neřekli, že jsme nějaké socky a nosíme věci jen ze sekáče. To se raději uskromníme v jídle.“*

Důsledky nezaměstnanosti

- Sociální izolace
- Ztráta statusu
(ztráta zaměstnání jako viditelný důkaz osobního selhání)
- Zátěž rodinných vztahů
- Zhoršení zdravotního stavu
- Reprodukční chování

Procesy nezaměstnanosti a její vliv na jednotlivce

- délka nezaměstnanosti
- „normální stav“
- Fáze adaptace:
 - Šok
 - Fáze úzkosti a deprese, ztráty duševní rovnováhy
 - Fatalistická – adaptace na nový způsob života

Životní strategie nezaměstnaných

- **Aktivní** - snaží se neustále vyhledávat nové informace ve všech dostupných zdrojích, stresová situace ztráty práce u tohoto typu mobilizuje psychickou energii.
- **Pasivní** - novým informacím se vyhýbá, vyčkává na řešení samo od sebe, pokouší se na situaci nemyslet, nepřipouštět si ji, čímž se snaží eliminovat stresové podněty na nejnižší možnou míru.

Typy životních strategií nezaměstnaných:

- **Strategie spojené s hledáním nového zaměstnání**
- **Strategie související s přežitím v nových podmínkách**
- **Strategie překonávání stigmatu spojeného s nezaměstnaností**

Důvody dlouhodobé nezaměstnanosti

- Nízká kvalifikace, kumulace hendikepů ?
- Nový životní styl – sociální parazitismus ?
- Štědrý sociální systém => čistá míra náhrady ?

Sociální parazitismus

- Pod pláštěm dlouhodobé nezaměstnanosti se zároveň koncentrují osoby bez skutečného zájmu trvale pracovat. Podle průzkumů (Vavrečková, 1998) v průměru asi třetina dlouhodobě nezaměstnaných měla zájem trvale pracovat, asi 20 % mělo zájem o krátkodobou nebo příležitostnou práci a asi 45 % se práci vyhýbalo nebo zájem o práci pouze předstíralo.
- http://www.ceskaghetta.cz/download/dlouhodob_a_nezamestnanost.pdf

Příklady zneužívání

Vývoj počtu neaktivních v ČR podle důvodu nehledání zaměstnání ve 4. čtvrtletí 2006 až ve 4. čtvrtletí 2009

vtis

Populace	4q 2006	4q 2007	4q 2008	4q 2009	Přírůstek/úbytek	
					abs.	
					2009/2006	2009/2008
15+letí celkem	3595,0	3657,8	3713,6	3716,6	121,6	3,0
z toho:						
zdravotní důvody	103,3	87,8	77,2	80,8	-22,5	3,6
péče o dítě/jinou osobu vyžadující péči	319,1	340,0	356,3	339,2	20,1	-17,2
vzdělávání	869,3	888,5	900,6	879,4	10,2	-21,1
důchod (starobní, invalidní)	2178,9	2259,4	2295,2	2337,2	158,3	42,0
nechce/nepotřebuje pracovat	32,5	12,0	13,6	14,1	-18,4	0,5

Zdroj: ČSÚ-VŠPS

Strategie řešení nezaměstnanosti

- **Od welfare k workfare**

„Ten, kdo pracuje, se musí mít lépe než ten, kdo nepracuje“

„Ten, kdo se snaží, se musí mít lépe než ten, kdo je pasivní“

„Rychleji vyřešit životní situaci se vyplatí“.

Novelizace zákona o zaměstnanosti

- Nepřiznání podpory v případě **opakovaného ukončení vhodného zaměstnání zprostředkované úřadem práce.**
- Zkrácení podpůrní doby
- Změny ve skupinách ohrožených – dl. nezaměstnaní 5 měsíců
- IAP

Zpřísnění podmínek dlouhodobě nezaměstnaných

- Vyplácení dávek v hmotné nouzi – zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu a zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.
- Novelizace zákona o zaměstnanosti (zákon č. 435/2004 Sb.)

Dávky v HN

- Osoba v hmotné nouzi - nedostatek příjmů, nelze z objektivních důvodů zvýšit
- Vyplácení dávek v hmotné nouzi – zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu a zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.
- Dávky v hmotné nouzi – příspěvek na živobytí (<http://www.penize.cz/kalkulacky/prispevek-na-zivobyti>), doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc

Povinná aktivita dl. nezaměstnaných

- Pokud si lidé v hmotné nouzi chtějí zachovat stejnou výši **příspěvku na živobytí, musí mít příjem z výdělečné činnosti (např. z krátkodobého zaměstnání, veřejně prospěšných prací aj.) nebo vykonat veřejnou či dobrovolnickou službu v délce alespoň 20 hodin za měsíc.**
- Za to mají nárok na více peněz, v rozmezí od 2 200 Kč (existenční minimum) do 3 410 Kč (životní minimum).

Veřejná služba - příklad

► Vykonávání veřejné služby

Panu Novákovi vypršel nárok na podporu v nezaměstnanosti a šest měsíců pobírá příspěvek na živobytí. V posledním měsíci byla výše příspěvku 3 126 Kč. Jiný příjem nemá. Od následujícího (sedmého) měsíce začne pobírat příspěvek na živobytí ve výši 2 020 Kč (který se rovná částce existenčního minima). Po uplynutí dvou měsíců, v nichž pan Novák pobíral příspěvek na živobytí v této výši (2 020 Kč), začne vykonávat veřejnou službu pro obec. V prvním měsíci tuto službu vykonával 22 hodin (odklízel sníh), a proto v tomto měsíci se mu příspěvek na živobytí zvýší na 3 126 Kč (životní minimum).

V dalším měsíci provede jarní úklid v obci a pomůže při odstraňování následků vichřice, která obec postihla, a celkově takto vykonává veřejnou službu 32 hodin. Výkon veřejné služby pro obec se pozitivně odrazí ve výši příspěvku na živobytí, který se mu dále zvýší na 3 679 Kč. Pan Novák díky své aktivitě pro obec získá příspěvek na živobytí o 1 659 Kč vyšší než v měsíci, ve kterém nevykonává veřejnou službu nebo jinou práci.

Pokud pan Novák v některém z dalších měsíců přestane vykonávat veřejnou službu, hledá si zaměstnání, avšak není úspěšný, bude pobírat příspěvek na živobytí ve výši 2 020 Kč a v dalších měsících, podle rozsahu své „pracovní aktivity a veřejné služby“ se mu výše příspěvku na živobytí zvýší buď na částku životního minima nebo i výše.

Způsob výplaty

- Určuje plátce dávky
- Účelově vázána
- **Způsob výplaty:**
 - a) příspěvku na živobytí může určit plátce dávky tak, že nejméně 35 % a nejvýše 65 % přiznané dávky bude poskytnuto ve formě poukázky opravňující k nákupu zboží ve stanovené hodnotě nebo prostřednictvím elektronického platebního prostředku,
 - b) mimořádné okamžité pomoci přiznané z důvodu uvedeného v § 2 odst. 3 může určit plátce dávky tak, že nejméně 35 % a nejvýše 65 % přiznané dávky bude poskytnuto ve formě poukázky opravňující k nákupu zboží ve stanovené hodnotě,

Příklad – účinnost úpravy?

► Pracovat se vyplatí

Panu Valouškovi je kolem padesátky a donedávna tvrdil, že v jeho věku ho už nikde do práce nechtějí. Bez zaměstnání byl dva roky a zdálo se, že mu nic nechybí. Pobíral životní minimum (3 126 Kč), příspěvek na živobytí, který mu pokryl náklady na bydlení, a k tomu ještě 600 korun pro ty, kteří byli na úřadu práce registrováni déle než rok. Loni se situace změnila. Místo životního minima začal pan Valoušek dostávat pouze minimum existenční (2 020 Kč) a už žádných 600 Kč navíc. Také ve výši příspěvku na živobytí, který mu vyplácela obec, byla zohledněna jeho naprostá pasivita při hledání zaměstnání. Nezbývalo než být aktivnější. Pan Valoušek přijal místo na stavbě. Denně dojíždí 20 kilometrů do sousedního města. Bere něco přes 14 000 Kč hrubého, což je proti existenčnímu minimu posun. Pracovat se vyplatí.

Účinnost systému poukázek

- 11 z 15 úřadů uvádí, že se po zavedení poukázek počet klientů snížil
- Úbytek se pohybuje v rozmezí 5 – 22 %.
- 46,7 % respondentů eviduje případy zneužití poukázek, ty však nepovažují za závažné a rozšířené

Děkuji Vám za pozornost

Úkol na seminář (29.10.)

Vaším úkolem je připravit návrh reformy politiky zaměstnanosti ČR s cílem zvýšit flexibilitu pracovního trhu a současně zlepšit (nebo alespoň nezhoršit) úroveň zabezpečení zaměstnanců a žadatelů o práci (tzv. princip flexicurity).

Vymezte, v čem je z tohoto hlediska současný systém nevyhovující. Doporučte, politikou které země či zemí bychom se mohli nejspíše inspirovat. Jaké problémy českého pracovního trhu by zavedení tohoto konceptu mohlo pomoci vyřešit a naopak, jaká rizika jsou s implementací flexicurity spojena? Posudte, do jaké míry by bylo vhodné příslušný koncept v současné době do českých podmínek implementovat. Zhodnoťte dopady takové reformy na veřejné rozpočty.